

Јелене. Карактеристична је и једна слика с вазе из средине IV века на којој је први пут претстављена легенда о метаморфози Ајанта која се у литератури јавља тек у III веку.

Сликарство на вазама у *Фалери* почиње око 400 године подражавањем савремених атичких ваза. На једном кратеру је третирано освајање Троје и нарочито је успела претстава лепе Јелене. Важна је и слика битке са једног стамноса где писац у нагим младичима с појасом, карактеристичним мачевима и кратком чулавом косом види прву претставу Гала у античкој уметности.

Последњи период етрурског сликарства на вазама је крај IV и почетак III века, који је истовремено и период опадања, иако има и нових интересантних мотива који су везани за подземни свет. При крају IV века уметници из *Chiusi* насељавају се у *Volterra*, продужујући и свој стил.

Етрурске вазе налажене су углавном у Етрурији и Лацији, док је боља атичка роба долазила и преко Јадрана.

На крају, писац претреса и црне етрурске вазе из IV и III века које су настале под утицајем металних ваза, као и ону групу ваза која имитира сребрне узор, те има беличасту или сивкасту превлаку.

Писцу се може замерити извесна исцепканост, велики број група и групаца које нису у некој тесној вези. И сналажење са сликама на табли је доста отежано. Ипак, књига је корисна за стручњаке; док је за лаике нарочито драгоцен увод.

А. Цермановић, Београд.

H. METZGER, *La céramique grecque*, Presses Universitaires de France, Coll. Que sais-je? 1958.

У уводу писац излаже важност хеленске керамике за проучавање религије и културе старих Хелена и њену широку употребу. Исто тако подвлачи и тесну везу између велике уметности и ситне или занатске, на основу које се добија приближна слика многих изгубљених дела која су нам позната само по описима.

Кратко и сажето аутор говори о изради ваза и облицима, као и о техници сликања и месту налажења ваза. После овог општег дела, писац прелази на детаљније излагање хеленске керамике, почињући од геометриског стила. Он јасно истиче проблем порекла овог стила и сматра да је настао стапањем дегенерисаног касно-микенског стила и новог сељачког. И у даљем излагању, писац прво објашњава политичке прилике, које су често у контрасту с уметничким квалитетом дела. На неуобичајен начин поделио је керамику оријентализирајућег стила на јонску и коринтску групу, стављајући у прву групу и лаконске вазе; чувене хидрије из *Caere* сматра за рад домаћег уметника. Стил црних фигура је нарочито раширен у Атини, где се у VI веку срећу и значајни уметници, као Клитија, Софил и Лид, а на крају истог века, Амасид и Ексекија. Стил црвених фигура има три фазе: прва фаза обележава лутање уметника и тражење новог начина изражавања. Посебну пажњу писац обраћа Еуфронију коме оспорава кулу с Тесејем. Друга фаза, која спада у време великих уметника Полигнота и Фидије, одликује се њиховим утицајима. У IV веку се ограничавају облици керамике, а мотиви третирају религиозне сјуже, делом под утицајем атинског позоришта. Као доказ тежње Атине за новим тржиштима, служе атичке вазе тог доба, нађене у јужној Русији и јужној Италији. У керамици хеленистичког периода долазе до изражаја нови елементи. Више но икада, труде се да вазе и по облику и по декору подражавају скупоцено метално посуђе. Истичу се тзв. мегарске зделе, које су прототип римске *terra sigillata*. Главни центар фабрикације ових ваза је од средине III века Дел. Поред ових постоје и друге вазе са црвеном превлаком и аплицираним декором. Њима се и завршава историја хеленске керамике у I веку старе ере.

Књижица је одличан потсетник за стручњаке и добар приручник за лаике. За сваку групу се наводе примери с објашњењима. Језик је лак, стил лапидаран.

А. Цермановић, Београд.

VICTOR MAGNIEN, *Les mystères d'Eleusis* (Leurs origines; le rituel de leurs initiations), 1950, Paris, Payot.

Аутор се одмах у предговору ограничава на третирање порекла елеусинских мистерија, самог увођења и проба које су претходиле увођењу. Он је, срећом, напоменуо да се служи само текстовима хеленских и латинских писаца, те да се и сама књига може назвати зборником преведених текстова, поређаних по извесном систему и с коментаром. Књига не доноси ништа ново, али је корисна због прегледности текстова.

У првој глави писац износи уопште тајне религије и науке, у које спада и медицина, астрономија и астрологија, философија; нарочито је тесна веза између религије и медицине, као и у Египту. Мистерије су биле раширене по целом античком свету, а постојала је извесна истоветност међу њима. Иако су Хелени сматрали Орфеја за оснивача мистерија, и дохеленско становништво их је познавало. Из мистерија произилази хеленска философија. Пре но што прелази на правила увођења, писац говори о разним божанствима поштованим у Елеусини и њиховим функцијама. Говорећи о значењу елеусинских мистерија, писац, идући за античким писцима, говори само о једној њиховој страни, философској, а не истиче њихов првобитни аграрни карактер. Мистерије приближавају људе божанствима; душа која је сишла на земљу тежи да се ослободи тела и да се врати. После смрти тела, она пролази кроз разне облике тела људи и животиња. Смрт душе и њено поновно рађање је у Елеусини симболично приказано сејањем жита и, онда, жетвом: оно умире да би се поновно родило. При церемонијама у Елеусини готове се и непечени колачи; од ритуала, тј. светих радњи, најважније је имитирање Деметре, која тражи Персефону. Поред осталих средстава за очишћање употребљава се и музика.

Аутор затим говори о општим условима за примање у увођење као и о ступњевима иницијације. Постоје три ступња увођења за широке масе: увођење у Мале мистерије, увођење у Велике мистерије и епопција. Мале мистерије су уствари пурификација и избор кандидата, а неки њихови ритуали потсећају на Тесмофорије. За време трајања Великих мистерија, кандидати су се морали придржавати строгих правила. После извесног времена је миста могао да добије виши ступањ и да постане епопт; врхунац тога ступња био је на крају церемоније, кад је хијерофант најављивао да је Бримо родила Бримоса, а епопт видео пожњевен клас или фалос.

За достојанственике и свештенике који управљају иницијацијом постојала су такође три ступња увођења. Ритуали увођења састојали су се у имитирању циклуса, кроз који душа пролази пре и после живота на земљи. Постоји више фаза сваког ступња, и у једној од њих, тзв. фази регенерације, кандидат постаје коза или јелен, који су симболи бога Диониса. Последњи је тзв. краљевски ступањ, јер је краљ истовремено и првосвештеник.

Највећа заслуга ове књиге је у томе што доста опширно обрађује иницијацију достојанственика, која је иначе прилично непозната.

А. Цермановић, Београд.